

Rapor

Türkiye'deki Rus Dezenformasyonu

Kraków 2024

İçindekiler

Proje hakkında.....	1
Yayının yazıları.....	1
Giriş.....	2
Bölüm 1. Türkiye'deki siyasi ve medya durumu.....	4
Bölüm 2. Türkiye'deki Rusya Bilgi Stratejisi.....	10
Bölüm 3. Dezenformasyonun etkilerinin analizi.....	28
Bölüm 4. Sonuçlar ve öneriler.....	31
Bibliyografya ve kaynaklar.....	34

Proje hakkında

Instytut Badań
nad Turcją

Disinformation
in MENAT

Polonya Dışişleri Bakanlığı tarafından "Kamu Diplomasisi 2024-2025 - Avrupa boyutu ve dezenformasyonla mücadele" yarışması kapsamında desteklenmektedir.

Bu yayın yalnızca yazarın görüşlerini ifade eder ve Polonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmi görüşüyle bağdaştırılmaz.

Yayının yazarları

Karolina Wanda Olszowska

Türkiye Çalışmaları Enstitüsü Başkanı ve Kurucu Ortağı

Türkolog, tarihçi ve beşeri bilimler doktoru. Jagiellonian Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Kasım 2023'te Jagiellonian University Press tarafından yayımlanan "1945-1952 Yıllarında Türk-Amerikan ve Türk-Sovyet İlişkileri" adlı kitabın yazarıdır. IBnT podcasti "W szpilkach dookoła świata" ("Topuklu Ayakkabılarla Dünyanın Etrafında") programını sunmaktadır.

Karol Wasilewski

Türkiye Çalışmaları Enstitüsü Kurucu Ortağı

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında Sosyal Bilimler Doktoru, Türkolog ve 4CF The Futures Literacy Company'de analisttir. Daha önce Polonya Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde Türkiye analisti olarak görev yapmıştır ve Uygulamalı Türkiye Çalışmaları Merkezi'nin (CATS) uluslararası araştırma ağının bir üyesidir."

Giriş

André Barrinha, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi'ne (Regional Security Complex Theory) dayalı olarak, Türkiye'nin, hiçbirinin uygun bir parçası olmadan, çeşitli güvenlik komplekslerinin kesişim noktasında yer alan bir "izolasyon" ülkesi olduğunu belirtti¹. Bu, Türkiye'nin on yıllardır sürdürdüğü Doğu ile Batı denge politikasının teorik gerekçelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Burada hem Rusya ile Çin'in, hem de ABD ile AB'nin etki ve çıkarları çatışmaktadır. Türkiye de, örneğin Mısır, Yunanistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan gibi ülkelerle rekabet ederek bölgesel dinamikleri kendi başına şekillendirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'nin, bilgi savaşı alanındaki konumu da benzer bir şekilde belirsizdir – bir yandan devlet, diğer uluslararası aktörlerden gelen dezenformasyona açık bir özne konumundadır, ancak öte yandan örneğin yabancı dillerde TRT (devlet medyası) kanallarını genişleterek ve bunları Türk dünya görüşünü tanıtmak için kullanarak bunu kendisi yürütmektedir. Ayrıca, mesela anlatı manipülasyonu, Türk medya pazarındaki çeşitli katılımcılar tarafından sıklıkla kullanılan bir uygulamadır ve bu durum dezenformasyonla ilgili çeşitli yönlerin incelenmesini ciddi bir biçimde zorlaştırmaktadır².

Bu analizin ana konusu olan Rus anlatısının ve dezenformasyonunun Türkiye'de yaygınlaşması bağlamında, yapısının ve iki dala veya işleve ayrılabilirliğinin dikkate alınması gerekmektedir. Onlardan biri Türk halkına hitap ederek, onları Rus bakış açısına ikna etmeyi amaçlamaktadır. Diğer ise Türkiye ve onun politikalarına yönelmektedir. Rus eylemlerinin yoğunluğu ve niteliği, Türkiye ile Rusya ilişkilerinin durumuna göre değişmektedir. Bunun bir örneği, Kasım 2015'te Türkiye'nin bir Rus savaş uçağını düşürmesinin ardından Rusya'nın dezenformasyon faaliyetlerinin yoğunlaşmasıdır. O dönemde Rusya ile alakalı internet hesapları, Türkiye'yi petrol kaçakçılığı konusunda IŞİD ile işbirliğinden suçlayan paylaşımları yoğun bir şekilde yaymaya başlamıştır. Bu eylemleri son derece etkileyici olmuştur ve bunun en iyi kanıtı, Türkiye'den gelen, Rus anlatısının uluslararası medya tarafından benimsendiğini ve bu ülkeye ilişkin dünyadaki algıları etkilediğini gösteren seslerdir³, Muhtemelen Ankara'daki yetkililerin daha sonra Rusya ile anlaşmaya varmalarını sağlayan unsurlardan biri de bu olmuştur.

¹ A. Barrinha, The Ambitious Insulator: Revisiting Turkey's Position in Regional Security Complex Theory, „Mediterranean Politics“, no. 2(19)/ 2014, s. 165-182.

² Bu karmaşıklıklara Akın Ünver'in raporu iyi bir örnek olabilir. Araştırmacı, Rus dezenformasyonunun Türkiye'deki etkisinin, nispeten zayıf olmasının nedenleri olarak Türk medyasının ürettiği iç dezenformasyon ve yalan haberleri göstermektedir. Bakınız: Akın Ünver, Russian Digital Media and Information Ecosystem in Turkey, „Cyber Governance and Digital Democracy 2019/1“, Mart 2019, EDAM, Oxford CTGA & Kadir Has University, [online:] <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2019/04/Ak%C4%B1n-%C3%9Cnver-Russian-Digital-Media.pdf>, s. 44 (erişim 23.12.2024).

³ A. Ünver, A. Kurnaz, Russian Digital Influence Operations in Turkey 2015-2020, [online:] <https://pomeps.org/russian-digital-influence-operations-in-turkey-2015-2020> (erişim 23.12.2024).

Ancak bu raporda Türk halkına yönelik dezenformasyona odaklanılacaktır. Bu tercihi destekleyen iki neden vardır. Birincisi, Türkiye'ye karşı "klasik" Rus dezenformasyon operasyonlarının ölçeği sınırlıdır; bunun başlıca nedeni, Türk medyasının bağımsız olarak yarattığı bahsedilen "bilgi karmaşası"dır. Bu durum Rusya'nın bilgi savaşını yerel koşullara uyarlamasını zorunlu kılmaktadır. İkincisi, dezenformasyonun Türk toplumu üzerindeki baskısı, Polonya ve daha genel olarak Batı ülkeleri açısından daha önemli görünmektedir. Rus yanlısı anlatıların Türk bilgi alanına nüfuz etmesini kolaylaştırmakta ve nihayetinde müttefik ülkenin Batılı yapılara yönelik tutumunu etkileyebilmektedir. Bu raporda Rusya'nın enformasyon faaliyetlerini analiz edeceğiz ve bunların siyasi, toplumsal ve uluslararası duruma olan etkilerini ortaya koyacağız. Hem Türk dilinde yayın yapan Rus medyasından (örneğin Sputnik Türkiye) hem de sosyal medyadan alınan verileri kullanarak, Rus anlatısının Türk toplumu üzerindeki etkisine dair örnekleri belirleyeceğiz ve bu amaca ulaşmak için kullanılan araçları açıklayacağız. Raporu, uygulandığı takdirde Rusya'nın dezenformasyonu ve Türkiye'deki etkileriyle mücadeleye yardımcı olabilecek önerilerle sonlandıracağız.

Bölüm 1.

Türkiye'deki siyasi ve medya durumu

Türkiye Cumhuriyeti, 2002 yılından beri Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından yönetilmektedir. Bu parti 2013'ten beri devletin demokrasi sürecini gerileyen reformları art arda hayata geçirmektedir. Parti lideri Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılından beri cumhurbaşkanıdır. 2017 yılında anayasa değişikliği referandumunun yapılmasıyla gücü önemli ölçüde artmıştır⁴. Bu reform, Türkiye'de başkanlık sistemini kurarak, devlet başkanına yönetimin hemen her alanında belirleyici bir yetki sağlamıştır.

Son yıllardaki siyasal değişimler Türk medyasının bağımsızlığını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bu bağlamda önemli bir olay Gezi Parkı protestolarıydı (2013). Bunlar, toplumun bir kısmının ülkedeki demokrasiyi zayıflattığını düşündükleri Erdoğan'ın politikalarına karşı yapılan kitlesel gösterilerdi. Birçok Türk medya kuruluşu, hükümetin misillemesinden veya iktidar partisinin medya sahipliği yapısı üzerindeki önemli etkisinden endişe ederek otosansür yolunu seçip bunları haber yapmamayı seçmiştir. İkinci önemli olay ise Temmuz 2016'de olmuştur. Başarısız bir darbe girişiminin ardından hükümet, sözde Gülen Hareketi (AKP'nin eski siyasi müttefiki olup zamanla ona karşı tavır almış ve yetkililere göre bu başarısız darbe girişimiyle, dahil hükümeti yasadışı bir şekilde devirmeye çalışmıştır) ile bağlantıları olduğu düşünülen gazetecilere ve medya kuruluşlarına karşı sert önlemler almıştır. Temmuz 2016'ya kadar 131 medya kuruluşu ve yayın kapatılmıştır. Bunların arasında 3 haber ajansı, 16 televizyon kanalı, 45 gazete, 23 radyo kanalı, 15 dergi ve 29 yayınevi ve dağıtım şirketi bulunmaktadır⁵. Ayrıca 89'dan fazla gazeteci, yayıncı ve medya çalışanı için tutuklama kararı çıkarılmıştır. 2018'de Freedom House, Türkiye'yi medya özgürlüğü de dahil olmak üzere özgürlükler açısından 100 puan üzerinden sadece 32 olarak derecelendirirken ülke 2024 yılında küresel medya özgürlüğü endeksinde 158. sıraya düşmüştür⁶.

Ek yasal düzenlemeler ifade özgürlüğünü daha da kısıtlamıştır. 2020 yılında sosyal medya platformlarının Türkiye'de temsilci bulundurmasını ve uygunsuz görülen içerikleri hızla kaldırmasını zorunlu kılan bir yasa, 2022 yılında ise "yanlış" veya "yanıltıcı" bilgilerin yayılmasını suç sayan tartışmalı bir yasa daha çıkarılmıştır. Kamu düzenini bozabilecek nitelikteki içeriklerin alenen yapılması, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile

⁴ Yüksek Seçim Kurulu'nun Kararı No 2017/663, [online:] <https://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/5064/2017-663.pdf> (erişim 23.12.2024).

⁵ Turkey crackdown by the numbers: Statistics on brutal backlash after failed coup, „Amnesty International” 26.07.2016, [online:] <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/07/turkey-crackdown-by-the-numbers-statistics-on-brutal-backlash-after-failed-coup/> (erişim 23.12.2024).

⁶ Reporters without borders, Türkiye, [online:] <https://rsf.org/en/index> (erişim 23.12.2024).

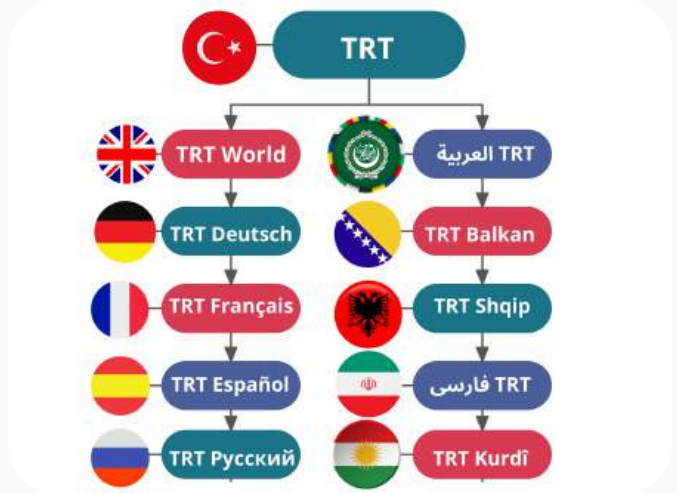
cezalandırılmaktadır⁷. Bu yasa kapsamında gazeteci Sinan Aygül'e ilk ceza (10 ay hapis) Aralık 2022'de verilmiştir ancak Yüksek Mahkeme bu kararı iptal etmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'de iktidarın hem siyasi hem de medya alanındaki eylemleri, sivil özgürlüklerin giderek kısıtlanmasına yol açmakta ve bu durum hem ülke içinde hem de uluslararası alanda eleştirilerle karşılaşmaktadır⁸.

Son yıllarda sosyal medya platformlarına (Facebook, X/Twitter, Instagram) erişimde, dezenformasyon ve güvenlik gerekçeleriyle çok sayıda kısıtlama getirilmiştir. Örneğin Kasım 2022'de İstanbul'daki bombalı saldırı, Şubat 2023'teki deprem ve Ekim 2024'teki Ankara'daki terör saldırısından sonra erişim engellenmiştir.

Geleneksel Medya

Türkiye'de çoğulculuk oldukça sınırlıdır. Medyanın yaklaşık %90'ı hükümet yanlısı kuruluşların kontrolündedir. **Sınır Tanımayan Gazeteciler** ve **Amnesty International** gibi örgütler, Türkiye'nin basın özgürlüğünü kısıtlamasını sık sık eleştirmektedir⁹.

Türkiye'de kamu medyası arasında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ve Anadolu Ajansı (AA) adlı Haber Ajansı yer almaktadır. TRT, televizyon, radyo ve internet sektöründe faaliyet göstermektedir. Türkçe yayın yapan kanalların yanı sıra diğer dillerde yayın yapan 10 kanal daha bulunmaktadır (Resim 1). Anadolu Ajansı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından önce, 1920 yılında kurulmuş bir haber ajansıdır. Türkçe, İngilizce, Arapça ve Fransızca bilgi yayınlamaktadır.

Resim 1: Türkçe dışındaki dillerde yayın yapan TRT kanalları.
Kaynak: kendi çalışmamız.

⁷ "Dezenformasyon" yasası yürürlüğe girdi, „DW” 18.10.2022, [online:] <https://www.dw.com/tr/dezenformasyon-yasasi-yururluge-girdi/a-63468727> (erişim 23.12.2024).

⁸ Turkish high court overturns sentence of first journalist convicted under 'censorship law' in landmark decision, „Duvar English” 10.05.2024, [online:] <https://www.duvarenglish.com/turkish-high-court-overturns-sentence-of-first-journalist-convicted-under-censorship-law-in-landmark-decision-news-64328> (erişim 23.12.2024).

⁹ Turkey – press freedom in figures, „Reporters without borders”, [online:] <https://rsf.org/en/turkey-press-freedom-figures> (erişim 23.12.2024).

Türkiye'de kamusal medyanın yanı sıra çeşitli medya türlerine sahip olan medya holdingleri de faaliyet göstermektedir. En önemli medya holdinglerinin arasında şunlar yer almaktadır:

Medya Grubu	Gazete/ Dergi	Televizyon Kanalı	Radio Kanalı	İnternet Portali	Haber Ajansı
Demirören Media	6	9	-	20	1
Turkuvaz Media Group	26	10	4	15	-
Doğuş Media Group	-	3	3	5	-
Ciner Media Group	1	6	2	1	-
Albayrak Media Group	11	1	1	2	-

Tablo 1: Türkiye'deki başlıca medya grupları.

Kaynak: Belirtilen medya gruplarının resmi internet sitelerinde yayınlanan bilgilere dayalı kendi çalışmamız.

Beş büyük medya grubundan ikisinin (Turkuvaz Medya Grubu ve Albayrak Medya Grubu) Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın damadının da aralarında bulunduğu Albayrak ailesi üyeleri tarafından yönetildiğini belirtmekte fayda vardır.

Türkiye'de medya gruplarının yanı sıra, bir kuruluşa bağlı olmayan medya kuruluşları da faaliyet göstermektedir. En önemlileri şunlardır:

- **Cumhuriyet**, sürekli yayın yapan en eski Türk gazetesidir. 1924 yılında CHP'nin gayriresmi bir organı olarak kurulmuştur. 2001'den beri gazetenin sahibi **Cumhuriyet Vakfı'dır**. Gazete, 3 Şubat 2020'den beri her ayın ilk pazartesi günü yayımlanan **Le Monde diplomatique'in** Türkçe baskısını da yayımlamaktadır.

- **Halk TV**, 2020 yılında iş adamı Cafer Mahiroğlu tarafından satın alınmıştır. Halk TV, özellikle 2013 yılındaki Gezi protestoları sırasında olayları bağımsız ve sansürsüz bir şekilde aktaran ender kanallardan biri olarak önem kazanmıştır. Web sitesi vardır ve YouTube platformunda da mevcuttur. Mahiroğlu, Kasım 2024'te Flash Haber'i satın almıştır¹⁰. Her iki kanal da muhalefetle bağlantılı kabul edilmektedir, ancak muhalefetin resmi yayın organı değildirler.
- **BirGün**, sol görüşlü günlük bir gazetedir. Ayrıca Youtube'da kendi kanalı da mevcuttur.
- **Gazete Duvar**, Türkçe ve İngilizce yayın yapan sol görüşlü bir haber portalıdır.

Türkiye'ye ait medya kuruluşlarının yanı sıra Türkçe yayın yapan uluslararası medya kuruluşları da bulunmaktadır:

Kategori	Medyanın adı
İnternet Portalı	- Sputnik Türkiye - BBC Türkçe - Deutsche Welle Türkçe - Euronews Türkçe - Independent Türkçe
Radio	- Amerika'nın Sesi (Voice of America) - RFI Türkçe (Radio France Internationale) - China Radio International Türkçe (CRI Türk)
Televizyon Kanalı	- Fox Türkiye - CNN Türk (Amerikan CNN lisansı altında faaliyet göstermektedir, ancak bu aralar bir Türk holding olan Demirören Grubu'na aittir)

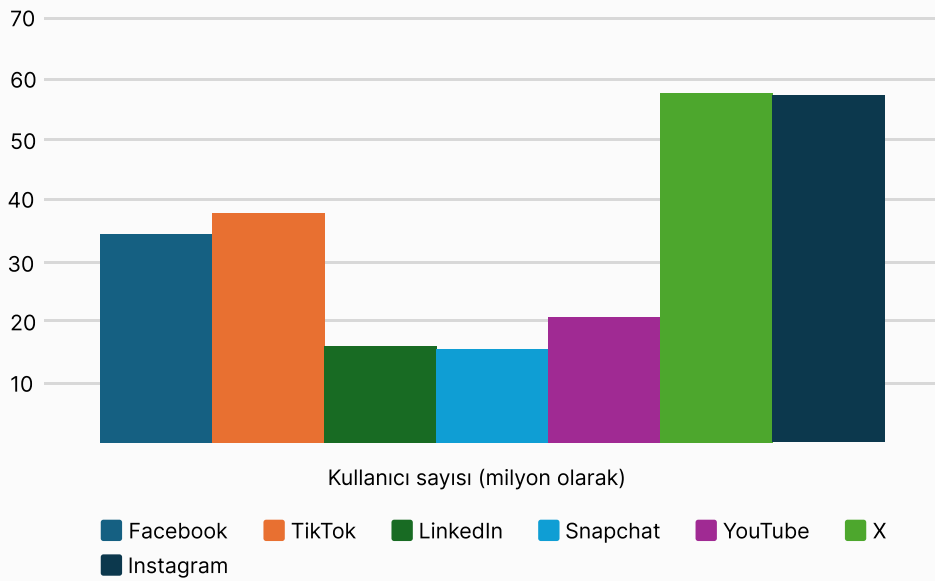
Tablo 2: Türkçe yayın yapan Türk olmayan medya.
Kaynak: kendi çalışmamız.

¹⁰ Halk TV's owner acquires another television channel in Türkiye, „Türkiye Today” 26.11.2024, [online:] <https://www.turkiyetoday.com/business/halk-tvs-owner-acquires-another-television-channel-in-turkiye-84740/> (erişim 23.12.2024).

Sosyal Medya

Sosyal medya da Türkiye'de bilgi akışında önemli rol oynamaktadır. Medya piyasasının büyük bir kısmı ile devlet arasındaki bağlantılar nedeniyle muhalif portalların ve gazetecilerin faaliyet gösterdiği bir yer haline gelmiştir. Dijital 2024 Turkey raporuna göre, 2024 yılının başında Türkiye'de 74,41 milyon internet kullanıcısı bulunmaktaydı (2024 yılında nüfusu 85,752 milyondur), 57,5 milyon Türk ise, yani nüfusunun %66,8'i, sosyal medyayı kullanmaktaydı¹¹. Tahminlere göre 2029 yılında sosyal medya kullanıcı sayısı artarak 76,15 milyona ulaşacaktır¹².

2024 yılında Türkiye'deki en popüler sosyal medya platformları şunlardır:

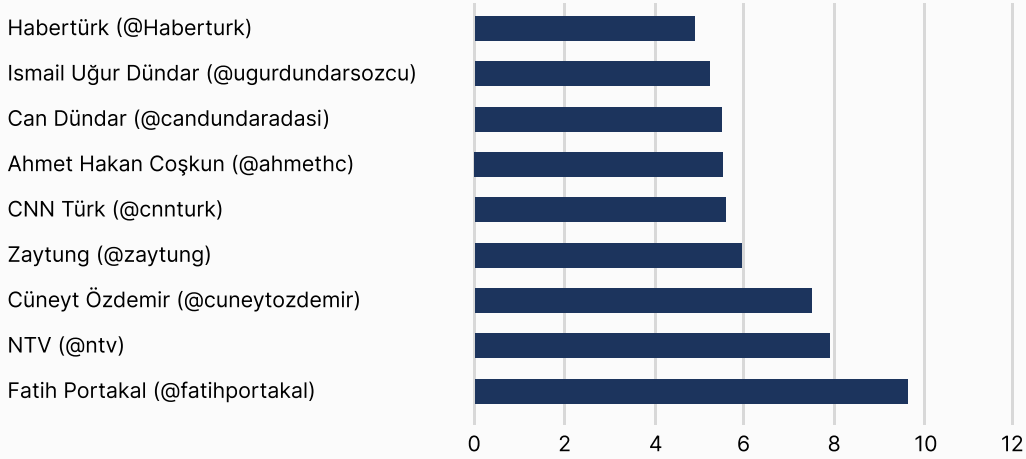

Resim 2: Dijital 2024 Türkiye'ye dayalı kendi çalışmamız, 23.02.2024, [online:] <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> (erişim 23.12.2024).

Türkiye'deki siyasal ortam ve medyanın durumu, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin uzun süredir devam eden iktidarını yansıtmaktadır. X platformunda 2024 yılında en popüler Türk hesabı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın profili olmuştur (21,6 milyon takipçi). En çok takipçisi olan gazeteci Fatih Portakal (9,6 milyon takipçi), en çok takipçisi olan medya kanalı ise NTV (7,9 milyon takipçi) olmuştur.

¹¹ Digital 2024 Turkey, 23.02.2024, [online:] <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> (erişim 23.12.2024).

¹² Number of social network users in Turkey from 2020 to 2029 (in millions), „Statista”, [online:] <https://www.statista.com/statistics/569090/predicted-number-of-social-network-users-in-turkey/> (erişim 23.12.2024).

X platformundaki en popüler Türk gazetecilerin ve medya hesaplarının sayısı (milyon olarak)**Resim 3:** Aralık 2024 verilerini dikkate alarak

<https://www.boomsocial.com/x/ulkesektor/turkey/tumu>, raporuna dayalı kendi çalışmamız

Geleneksel ve dijital medya üzerindeki kontrol, hükümetin politikalarıyla uyumlu bir anlatıyı sürdürmesi için önemli bir araç haline gelmiştir. Çoğu medya kuruluşunun hükümete bağlı gruplar tarafından kontrol edildiği göz önüne alındığında, hükümet politikalarını eleştiren sesler önemli ölçüde sınırlıdır. Ancak internet medyası, sosyal medya ve Türkçe yayın yapan yabancı medyayı da kapsayan bağımsız medya, çoğulculuğun artırılması için bir fırsat olmuştur.

Bölüm 2.

Türkiye'deki Rusya Bilgi Stratejisi

Coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle Türkiye, Soğuk Savaş döneminden beri Sovyet propaganda faaliyetlerinin alanı içinde bulunmaktaydı. 1941 yılından beri Türkçe ve Kürtçe yayın yapan Radyo Moskova yayın yapmaktaydı ve yayınlarında Türk hükümetine yönelik saldırıların yoğunlaşması veya zayıflaması, Moskova-Washington ilişkilerinden kaynaklanıyordu. O dönemin özgünlüğü nedeniyle propaganda savaşı, Sovyet basınına dağıtarak, Sovyet topraklarından yayın yaparak veya Türk sol basınına destekleyerek yürütülüyordu. Basın yasası ve sansür nedeniyle bu yayınlar çok kısa sürede kapatılmıştır¹³.

Türkçe yayın yapan Rus medyası

1993 yılında Radyo Moskova'nın ismi "Rusya'nın Sesi Türkiye" olarak değiştirilmiştir. 2011 yılında sadece Türkçe yayın yapmakla kalmayıp İstanbul'da bir şube de açmıştır. Yapım stüdyosunun müdürü yıllardır Türkiye'de yaşayan Rus Türkolog Andrei Isayev olmuştur. Görevi, radyonun içeriğini yerel dinleyicilere anlayabileceği şekilde uyarlamak ve aynı zamanda Rus-Türk ilişkilerinin gelişmesine vurgu yapmaktır¹⁴. Stüdyonun açılış toplantısına, Rusya Federasyonu Hükümeti başkanı Vladimir Putin'in, Türkolog olan, o dönemki basın sekreteri Dmitriy Peskov da katılmıştır. 2012 yılında 50 kişiden oluşan editör ekibinde, müdür dışında, tüm çalışanlar Türk'tü. Ülkede tanınmış, deneyimli gazetecilerin istasyona getirilmesine karar verilmiş, Rusya'ya ait yayınları ise 20 yıl Moskova muhabirliği yapan Hakan Aksay hazırlamıştır¹⁵.

Resmi açıklamaya göre, "Rusya'nın Sesi" programının asıl hedef kitlesi aydınlar, iş adamları ve öğrenciler olacak, Rusya'nın olumlu imajını ve Moskova ile işbirliğini tanıtacaklardı. Bir Türk ekibinin kurulması, güvenin oluşturulmasını, gazetecilerin Türkiye'ye dair bilgilerinden yararlanılmasına ve objektif bir izlenim yaratılmasına yardımcı olmuştur. Bu tezler, Andrei Isayev'in 2012 yılında Hürriyet gazetesiyle yaptığı görüşmeyle de doğrulanmıştır. Radyonun yayınının Türklere yönelik olduğunu, bu nedenle de çoğunlukla Türkiye'yi ilgilendiren konulara ve yerel dinleyiciyi ilgilendiren meselelere yer verildiğini iddia etmiştir. Ancak radyoda her gün Rusya hakkında kısa programlar da yayınlanmıştır: turistik, ticari ve Rus

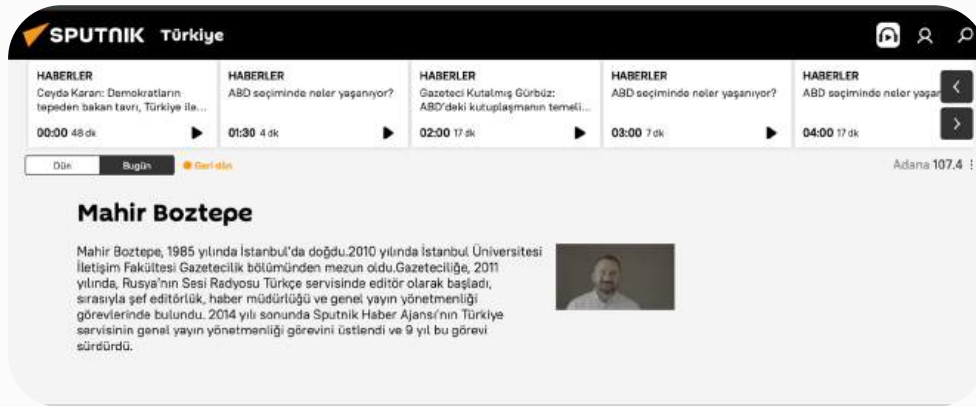
¹³ Daha fazla bilgi için: K. W. Olszowska, Stosunki turecko-amerykańskie i turecko-sowieckie w latach 1945-1952, Kraków 2023.

¹⁴ E. Erdoğan, Rusya'nın Sesi Türkiye'den geliyor, „Hürriyet” 18.03.2012, [online:] <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rusyanin-sesi-turkiyeden-geliyor-20150900> (erişim 23.12.2024).

¹⁵ Rusya'nın Sesi Radyosu İstanbul'da... „DemokratHaber” 1.08.2011, [online:] <https://www.demokrathaber.org/rusyanin-sesi-radyosu-istanbulda> (erişim 23.12.2024).

klasik müziği programları¹⁶. 2013 yılında, radyo, Türkiye'de yaşayan veya tatillerini orada geçiren ve Türkiye hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen Ruslara yönelik, Rusça yayın yapacak bir internet televizyon programı da başlatacağını duyurmuştur.

10 Kasım 2014'te Rusya'nın Sesi radyosunun ismi Sputnik Türkiye olarak değiştirilerek radyo ve haber portalı olarak faaliyete başlamıştır. Genel yayın yönetmeni ise 2011 yılında Rusya'nın Sesi gazetesinde editör olarak başlayan, daha sonra şef editörü, ardından haber müdürü ve en sonunda Moskova'nın Sesi gazetesinin genel yayın yönetmeni olarak görev yapan Türk gazeteci Mahir Boztepe olmuş, daha sonra Sputnik Türkiye Genel Yayın Yönetmenliği görevini üstlenmiş ve bu görevi 2023 yılının nisan ayına kadar sürdürmüştür. Resmi web sitesinde şu anda kimin genel yayın yönetmeni olarak görev yaptığına dair bilgi bulunmamaktadır.

Resim 4: Eski genel yayın yönetmenin biyografisi.
Kaynak: Sputnik Türkiye sitesi.

Son yıllarda Sputnik Türkiye portalında işletim sorunları yaşanmaktaydı. 14 Nisan 2016'da Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından engellenmiştir. BTK, kararının gerekçesini resmi olarak açıklamamıştır fakat Kasım 2015'teki olaydan sonra Türk-Rus ilişkilerinde yaşanan sorunlarla ilgili olduğu tahmin edilmektedir. „Sputnik” Türkiye Bürosu Başkanı Tural Kerimov istenmeyen adam ilan edilmiştir¹⁷. Bu eylem Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından protesto edilmiştir: "Sputnik'in engellenmesi tamamen hukuka aykırı bir eylemdir ve ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim özgürlüğü gibi temel insan hak ve özgürlüklerinin

¹⁶ E. Erdoğan, Rusya'nın Sesi Türkiye'den geliyor, „Hürriyet” 18.03.2012, [online:] <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rusyanin-sesi-turkiyeden-geliyor-20150900> (erişim 23.12.2024).

¹⁷ Journalist Federations Condemn Ankara's Entry Ban to Sputnik's Bureau Chief, „Sputnik International” 20.04.2016, [online:] <https://sputnikglobe.com/20160420/media-freedom-journalists-1038350822.html> (erişim 23.12.2024).

açık bir ihlalidir”¹⁸. Abluka, Erdoğan ile Putin görüşmesinden bir gün önce yani 8 Ağustos 2016'da hızla kaldırılmıştır. Web sitesinin engellenmesine rağmen portal Twitter ve Facebook gibi sosyal medyada aktifliğini sürdürmekteydi¹⁹. O tarihten beri sitenin faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama olmamasına rağmen, Genel Yayın Yönetmeni Mahir Boztepe sorunlarla karşılaşmıştır. 1 Mart 2020'de İstanbul'da polis tarafından kısa bir süreliğine gözaltına alınmıştır. Bu, Sputnik International tarafından yayınlanan ve *The 'Stolen Province': Why Turkey Was Given A Corner Of Syria By France 80 Years Ago* başlıklı bir makaleyle bağlantılıydı²⁰. Boztepe, sorgusundan sonra aynı gün serbest bırakılmıştır²¹. AB'de (2022) yaptırımlarla ilgili yasak getirilmesinin ardından „Sputnik Türkiye”, alan adını anlatılaninotesi.com.tr olarak değiştirmiştir.

Portalda dünya ve Türkiye'deki olaylara ilişkin yazılar yayınlanmaktadır. Başta Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Enformasyon ve Basın Dairesi Müdürü Mariya Zaharova ve Devlet Başkanı Putin'in basın sözcüsü Dmitriy Peskov olmak üzere, Rus siyasetçilerin ifadelerini sık sık aktarmaktadır. Bilgilendirici ve haber niteliğindeki yazıların arasında, Ukrayna'da yürütülen "özel operasyon" (savaştan farklı olarak) hakkındaki gibi küresel olaylara ilişkin Rus anlatısını destekleyen makaleler de yer almaktadır.

Ayrıca, yerel toplumun duygularını harekete geçirip Kremlin'in amaçları doğrultusunda Batılı ülkelere karşı kullanmayı amaçlayan metinler de yayınlanmaktadır. Örneğin, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik tam ölçekli saldırısından birkaç gün sonra, "Sputnik Türkiye" Batı'nın, Ukrayna'dan gelen mültecilere, Orta Doğu ve Afrika'dan gelenlerden farklı davrandığını vurgulayan bir makale yayınlanmıştır. Ukrayna'daki durumu haberleştirirken, yabancı, Batılı gazetecilerin sivil mağdurlara karşı çok daha fazla şefkat gösterdiği ve bu tür olayların "medeni Avrupa'da" yaşanabileceğine inanmadıklarına dair örneklerle yer verilmiştir²². Kısa bir süre sonra sosyal medya platformlarında Ukrayna'dan gelen bu haberlere ilişkin yorumlar görülmüş ve mağdurların mavi gözlü ve sarışın olduklarında onlara daha çok destek ve şevkat gösterildiği savunulmuştur. (Orta Doğu çatışmalarının ihmal edilmiş mağdurlarının aksine).

¹⁸ Rusya: „Türkiye'nin Sputnik'i engellemesi hukuk dışı”, „Sputnik Türkiye”, 16.04.2016.

¹⁹ Turkey Unblocks Website of Russia's Sputnik News Agency, „The Moscow Times” 8.08.2016, [online:] <https://www.themoscowtimes.com/2016/08/08/turkey-unblocks-website-of-russian-state-run-sputnik-news-agency-a54906> (erişim 23.12.2024).

²⁰ The 'Stolen Province': Why Turkey Was Given A Corner Of Syria By France 80 Years Ago, „Sputnik International” 28.02.2020, [online:] <https://sputniknews.com/middleeast/202002291078432455-the-stolen-province-why-turkey-was-given-a-corner-of-syria-by-france-80-years-ago/> (erişim 23.12.2024).

²¹ Russia's Sputnik Says Turkey Editor-in-Chief Released [online:] <https://www.themoscowtimes.com/2020/03/01/russias-sputnik-says-turkey-editor-in-chief-released-a69469> (erişim 23.12.2024); Sputnik Turkey editor-in-chief briefly detained [online:] <https://www.aa.com.tr/en/turkey/sputnik-turkey-editor-in-chief-briefly-detained/1751095> (erişim 23.12.2024).

²² Batı medyasında Suriyeli-Ukraynalı kıyası: 'Söz konusu olan sarışın, mavi gözlü, uygar Avrupalılar', „Sputnik Türkiye” 28.02.2022, [online:] <https://anlatılaninotesi.com.tr/20220228/bati-medyasinda-suriyeli-ukraynali-siginmaci-kiyasi-sarisin-mavi-gozlu-uygar-avrupalilar-sozkonusu-1054298702.html> (erişim 23.12.2024).

Sputnik'te yayınlanan yazı, „VeryansınTV”²³, „SNmedia.at”²⁴, „Karar”²⁵, „Demokrat Haber”²⁶ olmak üzere birçok platformda yeniden yayımlanmıştır. Bunlar çok fazla bilinirliği olan medyalar olmayabilir, ancak daha önemlisi yeniden basımların, metnin Türkçe bilgi dünyasındaki popülerliğinin artmasına katkıda bulunmasıdır.

"Sarışınlar ve Avrupalılar" hakkındaki anlatı kısa sürede sosyal medyada da yer almıştır. Bu bağlamda yorum yapanların arasında, kendi görüşlerine göre Ukrayna'daki çatışmaya ilgi gösteren, diğer bölgelerdeki savaşları ise ihmal eden Batı'nın ikiyüzlülüğünü kınayan gazeteciler (Sputnik'le işbirliği yapanlar da dahil) bulunmaktaydı. Örneğin, aşağıdaki paylaşımda bir gazeteci (veriler anonimleştirilmiş) Afganistan, Irak ve Suriye'de kaç sivilin öldüğünü vurgulayıp bunu Ukrayna'dan gelen verilerle karşılaştırarak şunu eklemiştir: "Ama onlar sarışın ve Avrupalı." Bu da, dünyanın, özellikle de Batı'nın, Ukraynalı kurbanlara daha fazla odaklandığı algısına dair acı bir yorum olmuştur. (Paylaşım, her masum kurbanın önemli olduğu ifadesiyle sona erer ancak bunun ciddi bir açıklama mı yoksa ironik bir yorum mu olduğu anlaşılamaz).

Resim 5: Türk gazetecilerden X kullanıcısı (yaklaşık 37 bin takipçi), Ukrayna ile Afganistan, Irak ve Suriye'deki sivil mağdur sayılarını karşılaştırmaktadır.

²³ Kaçanlar sarışın olunca insan oldukları hatırlandı!, „VeryansınTV” 28.02.2022, [online:] <https://www.veryansintv.com/kacanlar-sarisin-olunca-insan-olduklari-hatirlandi> (erişim 23.12.2024).

²⁴ Batı medyasında Suriyeli-Ukraynalı kıyası: 'Söz konusu olan sarışın, mavi gözlü, uygar Avrupalılar', „SNmedia.at” 28.02.2022, [online:] <https://www.snmedia.at/bati-medyasinda-suriyeli-ukraynali-kiyasi-soz-konusu-olan-sarisin-mavi-gozlu-uygar-avrupalilar> (erişim 23.12.2024).

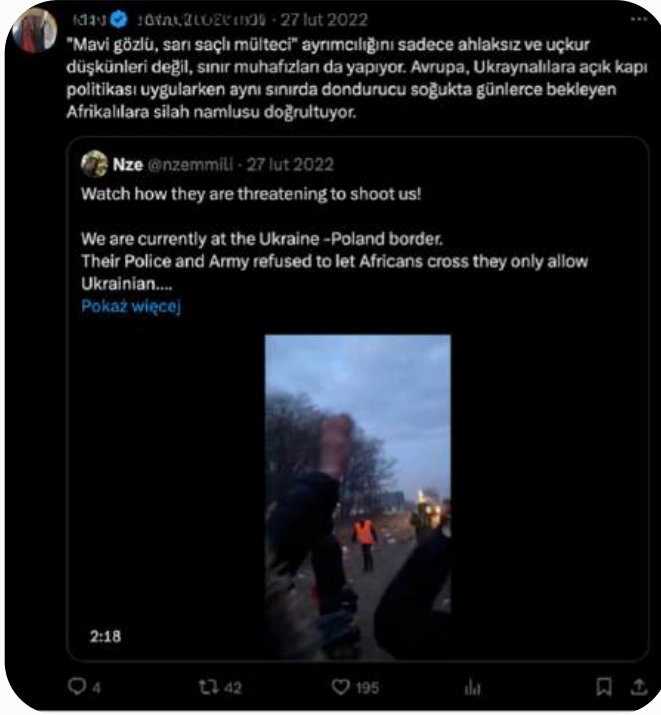
²⁵ Batı medyasından tepki çeken Suriye-Ukrayna kıyası, „Karar” 28.02.2022, [online:] <https://www.karar.com/dunya-haberleri/bati-medyasindan-suriye-ukrayna-kiyasi-1653839> (erişim 23.12.2024).

²⁶ Batı medyasında ırkçı söylem: Bunlar Suriyelilere, Afganlara benzemiyor, „Demokrat Haber” 28.02.2022, [online:] https://www.demokrathaber.org/bati-medyasinda-suriyeli-ukraynali-siginmaci-kiyasi-sarisin-mavi-gozlu-uygar-avrupalilar-sozkonusu#google_vignette (erişim 23.12.2024).

Resim 6: "Gezgin, avukat" olarak tanımlanan özel hesap sahibi X kullanıcısı (yaklaşık 5 bin takipçi), Ukrayna ile Afganistan, Irak ve Suriye'deki sivil mağdur sayılarını karşılaştırmaktadır.

Aynı zamanda, Ukraynalıların AB ülkeleri tarafından (sarı saçları, mavi gözleri ve Avrupalı olmaları nedeniyle) karşılandığını iddia eden videolar dolaşmaya başlamıştır ancak aynı sınır kapılarında dondurucu koşullarda saatlerce bekleyen Afrikalıların girişlerine izin verilmemiştir (Resim 7), hatta tahliye trenlerine bile binemeyip Kiev'de kalmak zorunda kalmışlardır. (Resim 8).

Resim 7: X kullanıcısı, büyük ihtimalle bir Türk gazetecidir, ancak tamamlanmış bir biyografisi yoktur (yaklaşık 70,6 bin takipçi)

Resim 8: X kullanıcısı, "Tek Vücut" adlı çevrimiçi platformun hesabı (yaklaşık 114,5 bin takipçi).

Bu anlatı, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırganlığından kaçan insanların akınının azalmasıyla birlikte birkaç hafta içinde sona ermemiştir. Daha sonra daha az yoğunlukta da olsa geri dönmüştür. Örneğin Haziran 2022'de Batı'nın ikiyüzlülüğü iddiası Sputnik internet sitesinde bilimsel otoritelerce de desteklenmiştir. Prof. Dr. Can Ünver, Sputnik Türkiye'ye verdiği röportajda, Avrupa'nın, Rusya-Ukrayna gerginliği sırasında insanlara karşı seçici davrandığını söylemiştir: "Sarışın, mavi gözlü Ukraynalıları kabul ediyor, ancak diğerlerini istemiyor." Hatta Ünver, Ukrayna'da yaşayan siyahi vatandaşlara yönelik kötü muamele ve ülkeden ayrılmasına izin verilmediğine dair hikayeler okuduğunu da sözlerine eklemiştir²⁷.

Rusya'nın Türkiye'deki enformasyon stratejilerini incelerken, Sputnik Türkiye'nin diğer Türk medya kuruluşlarında geniş deneyime sahip Türk gazetecileri istihdam ettiğini vurgulamakta fayda vardır. Mesela Ceyda Karan, 13 yıl boyunca Radikal'in dış haberler bölümünün başkanlığını yapmıştır. (2016'da kapatılan, geçmişte sosyal demokrat olarak algılanan ve uzun yıllar Türk makamlarının baskısı altında kalan bir gazete²⁸), Aralarında Habertürk'ün dış haberler bölümünde de çalışmıştır. Serhat Ayan, Cumhuriyet, Hürriyet

²⁷ 'Frontex'in Yunanistan ile devriye atması başlı başına mülteci hukukunun çiğnenmesi anlamına gelir, „Sputnik Türkiye“ 25.06.2022, [online:] <https://anlatilaninotesi.com.tr/20220625/frontexin-yunanistan-ile-devriye-atmasi-basli-basina-multeci-hukukunun-cig-nenmesi-anlamina-gelir-1057924881.html> (erişim 23.12.2024).

²⁸ Silencing Turkey's Media. The Government's Deepening Assault on Critical Journalism, [online:] <https://www.hrw.org/report/2016/12/15/silencing-turkeys-media/governments-deepening-assault-critical-journalism> (erişim 23.12.2024).

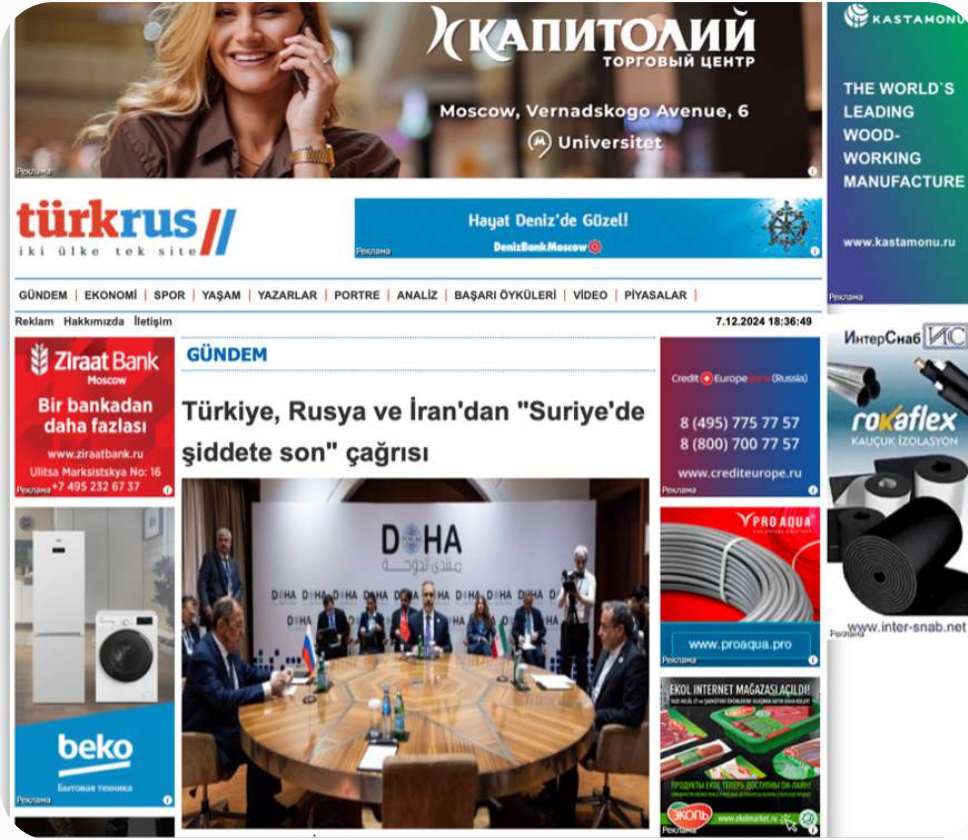
ve Akşam gazetelerinin yanı sıra TRT'de çalışmıştır. Enver Aysever, CNN Türk'te çalışmıştır. Bu şekilde gazete yetkililerinin, Moskova'daki merkezden kopukluk izlenimi yaratmak ve medyanın bağımsızlığını kanıtlamak istemesi mümkün olabilir. Ancak aynı zamanda deneyimli ve saygın gazetecilerin uzmanlıklarından yararlanmaları, yaptıkları eylemlerin ve ürettikleri mesajların güvenilirliğini artırabilir. Ayrıca Türk medyası arasındaki "personel değişimi"nin de vurgulanmasında fayda vardır; "Sputnik Türkiye"nin bazı eski çalışanları hala Türk medyasında çalışmaktadır. Örneğin, Rusya'nın Sesi'nin genel yayın yönetmeni Andrei Isayev, sol görüşlü Duvar gazetesinde çalışmış, uzun yıllar genel yayın yönetmenliğini yapan Mahir Boztepe ise Scrolli'de çalışmaya başlamıştır.

Rus haber ajansı Sputnik'in 2015-2020 yılları arasında **Sputnik Kurdi** adıyla Kürtçe bir internet sitesi mevcuttu. Bu platform, izleyicilerin ilgisinin düşük olması nedeniyle 2020 yılında faaliyetlerini durdurmuştur. Ancak Kurdistan24 platformu, ismini açıklamayan bir kaynağa dayanarak, kapatılmanın gerçek nedeninin Ankara'daki yetkililerin baskısı olduğunu bildirmiştir²⁹. Bu bilgi, daha geniş siyasi bağlam ve Rusya ile Türkiye arasındaki değişen ilişkiler dikkate alındığında haklı görünmektedir. Sputnik Kurdi kanalının açılışı, Türkiye'nin Suriye sınırında Rus savaş uçağını düşürmesiyle aynı zamana denk gelmiştir. Olay, Rus ile Türk ilişkilerine ciddi bir şekilde zarar vermiştir, Rusya da buna karşılık olarak birçok ekonomik yaptırım uygulamıştır. Sputnik Kurdi'nin açılışının bu gergin dönemde gerçekleşmesi, tüm bunların Türkiye'ye yönelik bir baskı biçimi olarak görülmesinin haklılığını göstermiştir.

Ayrıca, Türk-Rus ilişkilerine ve Rusya hakkında bilgilere odaklanan TürkRus.com adında Türkçe bir haber portalı da bulunmaktadır. Sitenin başlığı, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki yakın ilişkiyi tanımlamak için sıklıkla kullanılan "iki devlet, tek millet" ifadesine gönderme yaparak, "iki devlet, bir taraf" ifadesini içermektedir. Ayrıca TürkRus.ru adlı internet sitesinin Rusça versiyonu da bulunmaktadır. Türkçe yayın yapan portalın yöneticiliğini 2005 yılından beri Dünya gazetesinde de yazan Suat Taşpınar üstlenmektedir. Portalda Türkçe metinlerin sayısı Rusça metinlere göre çok daha fazla olmasına rağmen metin sayısı yine de oldukça azdır. Geniş bir erişime sahip değildir, örneğin X portalında sadece 4.463 takipçisi vardır³⁰. Ancak şuna dikkat çekmekte fayda vardır ki burada yer alan bilgilerin neredeyse tamamı Türk ile Rus meselesine ve Rusya'dan gelen bilgilere odaklanmaktadır. Portalda Sputnik ve Novye Izvestia gibi Rus kaynaklarına sıkça atıfta bulunmaktadır.

²⁹ Russia's Sputnik to close Kurdish language website: source, „Kurdistan24“, [online:] <https://www.kurdistan24.net/en/story/376315> (erişim: 23.12.2024).

³⁰ 22.11.2024 tarihli durum.

Resim 9: www.TürkRus.com'un ana sayfası.

Türkçe yayın yapan Rus medyasının yanı sıra, Moskova, hem açıkça Kreml'in yanlısı olan hem de bu konuda tarafsız olan Türk medyasını da ustalıkla kullanmaktadır. Kasım 2024'te hükümet yanlısı Hürriyet gazetesine verdiği röportajda Türkiye'yi "Kiev rejimine" silah satmakla suçlayan Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, geleneksel medyayı kullananlar arasında yer almaktadır. Bu cümle Türk medyasında büyük yankı uyandırmış ve daha geniş bir kitleye ulaşmıştır. Ukrayna makamlarını meşruiyetsizleştirmeyi amaçlayan "Kiev'deki rejim" sloganı, Türk sosyal medyasında sıklıkla yer alarak sonuçta Rusya'nın hedeflerini desteklemiştir³¹.

Türk medyası arasında, Rusya ile doğrudan bir bağlantısı olmayan, ancak Rus anlatısını açıkça taklit eden medya kuruluşları da vardır. **Aydınlık** gazetesine bir göz atmakta fayda vardır. Polonya ile Belarus sınırındaki kriz sırasında, işkence ve şiddet sonucu ölen yüzbinlerce göçmenin cesedini anlattığı "kanlı sınır" hakkında bir metin yayımlamıştır. Ayrıca metinden Irak ve Afganistan'da daha önce görev yapmış profesyonel askerlerin sınıra gönderildiği ve oradaki sivillere yönelik operasyonlar düzenleneceği anlaşılmaktadır. Daha

³¹ Rusya Dışişleri Bakanı dünya basınından Hürriyet'e konuştu: Türkiye Brics'e önemli katkı sağlayacak güçte bir ülke, „Hürriyet“ 1.11.2024, [online:] <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rusya-disisleri-bakani-dunya-basinindan-hurriyete-konustu-turkiye-bricse-onemli-katki-saglayacak-guclu-bir-ulke-42577189> (erişim 23.12.2024).

etkili olması için metne çoğunlukla çocuklara ait fotoğraflar eklenmiştir³². Aydınlik'ın yayımladığı yazılar arasında, "Polonya Dışişleri Bakanı, Rusya'yı emperyalist amaçlarla suçlamıştır. Avrupa Birliği ülkelerinden Rusya'ya yönelik kışkırtıcı açıklamalar gelmeye devam etmektedir. Bu açıklamaların sonuncusu Polonya Dışişleri Bakanı Radosław Sikorski'den gelmiştir" diye okunabilir³³. Gazete, Ukrayna güçlerinin HTŞ ile Suriye güçlerine karşı savaştığı yönündeki haberleri de tekrarlamıştır. Kiev'deki "rejim" NATO ile birlikte teknoloji ve eğitim sağlayacaktı. Makalede RT'ye de atıfta bulunularak, Ukrayna'nın HTŞ'den Çeçenistan'daki savaşçıları ayırmasını ve böylece Ukrayna cephesine gidip savaşmalarını istediği belirtilmiştir³⁴. Ayrıca gazetenin bu bilgiyi Eylül 2024'te yani Suriye'ye yönelik saldırıdan 2 aydan fazla bir süre önce duyurması, bu mesajın daha geniş bir kitleye yayılmasına katkı sağlamıştır.

Sosyal Medya

Bilgi manipülasyonu açısından özellikle sosyal medya oldukça tehlikelidir. Bunlar, çoğu zaman belirli duyguları uyandırmayı amaçlayan ve doğrulanması zor olan çok sayıda mesaj ve bilgi içermektedir. Bu, Türkiye gibi kutuplaşmış bir toplumda büyük önem taşımaktadır ve yıkıcı bir etkiye sahiptir³⁵.

Rusya'nın resmi medya kuruluşları, sosyal medyada profillerini yönetmektedir. Örneğin, Sputnik Türkiye portalının X platformunda 1 milyondan fazla, Telegram'da ise 37,179 takipçisi bulunmaktadır³⁶.

³² Kanlı sınır! Polonya sınırında göçmen avı! 300 göçmen kayıp..., „Aydınlik” 5.05.2024, [online:] <https://www.aydinlik.com.tr/haber/kanli-sinir-470141> (erişim 23.12.2024).

³³ E. Kaya, Kışkırtma devam ediyor! Polonya Rusya'yı emperyalist olmakla suçladı, „Aydınlik” 19.11.2024, [online:] <https://www.aydinlik.com.tr/haber/kiskirtma-devam-ediyor-polonya-rusyayi-emperyalist-olmakla-sucladi-495954> (erişim 23.12.2024).

³⁴ Kiev'e suçüstü, „Aydınlik” 3.12.2024, [online:] <https://www.aydinlik.com.tr/haber/suriyede-ukrayna-askeri-var-mi-suriyede-hts-ukrayna-isbirligi-beyaz-kurt-guclerinden-htsye-halepte-iha-destegi-497976> (erişim 23.12.2024).

³⁵ Zob. np. Ö. Ünlühisarcıklı, The Importance of Mitigating Polarization in Turkey, [online:] <https://www.gmfus.org/news/importance-mitigating-polarization-turkey> (erişim 23.12.2024).

³⁶ 22.11.2024 tarihli durum.

Resim 10: "Sputnik Türkiye" profiline abone olanların sayısını gösteren X servisinden ekran görüntüsü.

Ancak, bilgi savaşları bağlamında, resmi mesajı yakalayıp daha duygusal bir mesajla değiştiren "yarı resmi" veya anonim hesaplar da aynı derecede tehlikelidir. Özellikle güncelliği açısından ilgi çekici bir örnek, HTŞ isyancılarının Halep'e ve ardından Hama, Humus ve Şam'a yönelik saldırısının başlamasının ardından Suriye'deki durumun değişmesidir.

Muhalliflerin Kasım 2024'te Halep'i ele geçirmesinin ardından Türk sosyal medyasında Suriye'deki duruma ilişkin çok sayıda paylaşım yer almıştır. Zaten 28 Kasım'da, ABD ile işbirliği içinde, aynı zamanda eğitimlerinden de sorumlu olan Ukrayna tarafından isyancılara insansız hava araçları da dahil olmak üzere silahların sağlandığı iddiasını içeren bir mesaj ortaya çıkmıştır. Örneğin, HTŞ üyelerinin mavi ve sarı kol bantları delil olarak sunulmuştur (Resim 9). Bu mesaj ilk olarak çeşitli Türkçe sosyal medya hesaplarında görülmüş ve iddia, Rus kaynaklarına atıfta bulunularak veya kayıtlar ve fotoğraflar sunularak desteklenmiştir.

Resim 11: Ukrayna'nın HTŞ ile işbirliğinin kanıtı olması amaçlanan, 28 Kasım 2024 tarihli X platformundaki kayıttan kareler. Film, örneğin @erhngngr68 profilinde (X portalında 19,7 bin takipçi) görülmüştü: <https://x.com/erhngngr68/status/1862219850099171835> (erişim: 23/12/2024).

Resim 12: X platformundan 29 Kasım 2024 tarihli, "İzvestija" gazetesine atıf yapan bir paylaşımda, Suriye'deki terörün sorumlusu, Türkiye, Ukrayna ve Fransa ile işbirliği yapan İsrail ve ABD'nin olduğu belirtilmektedir. (@AMaresyev hesabının 9.000 takipçisi vardır.)

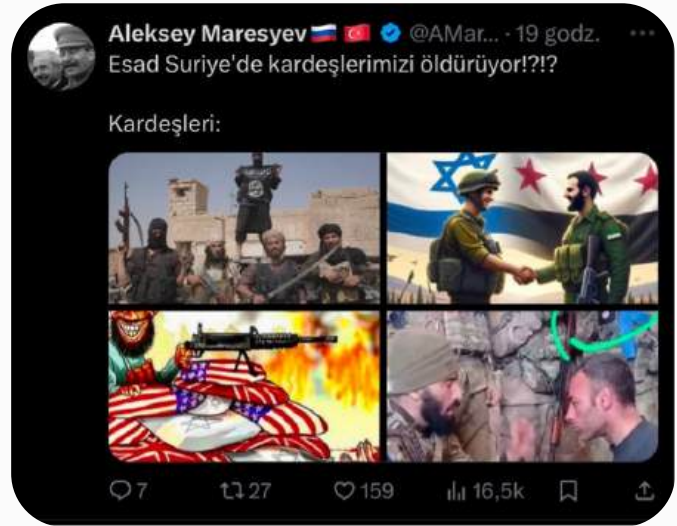

Resim 13: 2 Aralık 2024'te X platformunda yayınlanan, Esad'ın birliklerinin insansız hava araçlarıyla bombalandığını gösteren ve bunun Ukrayna'nın müdahalesini kanıtladığını vurgulayan video (@mintelworld hesabı 23 Aralık 2024'te askıya alınmıştır).

İlginç olan, bu anlatılar kısa sürede geleneksel medyadaki yayınlara yansımıştı; Sputnik Türkiye portalı, 4 Aralık'ta, HTŞ savaşçıları arasında çok sayıda eski Sovyetler Birliği'nden yabancıların da bulunduğunu belirten metinler yayımlamıştı³⁷. Ayrıca, HTŞ'den kaçtığı iddia edilen Ebu Muhammed el-İdlib'in Ukraynalı eğitimcilerin Rus ordusuna saldırmak için kamikaze insansız hava araçlarının kullanımı konusunda eğitim verdiğini söylediği belirtilmiştir³⁸.

“Ukrayna izi”ne ilişkin mesajlar diğer Türk medyasında da yer almıştır. 2 Aralık'ta (muhalif ve bağımsız kabul edilen) OdaTV portalında yayımlanmıştır³⁹. Anadolu Ajansı, Maria Zaharova'nın, eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelen savaşçılar ve Ukrayna üzerinden Suriye'deki savaşçılara silah tedarik edildiğine dair haberleri tekrarladığını aktarmıştır⁴⁰. Oksijen gazetesi ise Anadolu Ajansı'na atıfta bulunarak Ukrayna'nın HTS'ye verdiği desteği yazmış ve ayrıca İran kaynaklarına da yer vermiştir⁴¹. Rusya'nın hedefleriyle uyumlu, manipüle edilmiş mesajların Türkiye bilgi dünyasının çeşitli kesimlerinde ne kadar çabuk dolaştığını gösteren daha pek çok örnek vardır.

Kiev'in olaya müdahil olduğuna dair anlatıya ek olarak, sosyal medyada başka mesajlar da ortaya çıkmıştır. Örneğin, Türkçe paylaşım yapan platform X'teki @AMaresyev hesabı, isyancıların hem ABD hem de İsrail tarafından desteklenen, IŞİD'in üyeleri olduğunu öne süren bir dizi paylaşım yayımlamıştır.

Resim 14: 29 Kasım 2024 tarihli X portalındaki paylaşım (@AMaresyev hesabının 9 bin takipçisi vardır).

³⁷ Rus Dışişleri: Suriye'deki teröristler arasında çok sayıda yabancı var, „Sputnik Türkiye” 4.12.2024, [online:] <https://anlatilaninotesi.com.tr/20241204/rus-disisleri-suriyedeki-teroristler-arasinda-cok-sayida-yabanci-var-1091159471.html> (erişim 23.12.2024).

³⁸ Eski HTŞ militanı anlattı: 'Kiev, Suriye'deki teröristlere İHA eğitimi veriyor', „Sputnik Türkiye” 5.12.2024, [online:] <https://anlatilaninotesi.com.tr/20241205/eski-hts-militani-anlatti-kiev-suriyedeki-teroristlere-ih-a-egitimi-veriyor-1091199060.html> (erişim 23.12.2024).

³⁹ 1948 yılından sonra bir ilk: Halep Kalesi'nde Türk bayrağı, „OdaTV” 5.12.2024, [online:] <https://www.odatv.com/dunya/halep-kalesinde-turk-bayragi-1948-yilindan-sonra-bir-ilk-120074501> (erişim 23.12.2024).

⁴⁰ D. Chirciu, Rusya: Ukrayna istihbaratı, Heyet Tahrir Şam militanları ile etkileşim içinde, „Anadolu Ajansı” 4.12.2024, [online:] <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ukrayna-istihbarati-heyet-tahrir-sam-militanlari-ile-etkilesim-icinde/3413320> (erişim 23.12.2024).

⁴¹ İran'dan Kiev yönetimine Suriye tepkisi: Silahlı gruplara desteğin durdurulması istendi, „Gazete Oksijen” 6.12.2024, [online:] <https://gazeteoksijen.com/dunya/irandan-kiev-yonetimine-suriye-tepkisi-silahl-gruplara-destegin-durdurulmasi-istendi-229861> (erişim 23.12.2024).

Aynı zamanda Halep'i ele geçiren isyancıların aslında Özbekçe konuşan paralı askerler olduğuna dair paylaşımlar da yapılmaya başlanmıştır. "Milena" isimli @josephineVV5 hesabı, öncekinden daha geniş bir erişime (27,6 bin takipçi) ve önemli ölçüde daha az Amerika karşıtı içeriğe sahiptir, ancak aynı zamanda paylaşımlarında Sputnik, RT ve TASS'a atıfta bulunmaktadır.

İsyancıların Suriye kökenli olmadıklarına dair mesajlar diğer sosyal medya hesaplarında da yer almaya başlamıştır ve ayrıca Türkiye'nin operasyondaki rolü vurgulanmıştır (Halep'teki kalede asılı Türk bayrağı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bayrağı ve Bozkurtlar sembolü⁴²). Bu kez hesap anonim değil ve sahibi Hemdad Mehristani, kendini bir araştırmacı ve "barış savunucusu" olarak tanıtır. İlginç olan, internette bu hesaptan gelen paylaşımlara atıfta bulunan birkaç web sitesi bulunmaktadır⁴³, ancak X platformundan yapılan alıntılar dışında yazar veya metinleri hakkında ek bilgi yoktur.

Resim 15: 29 Kasım 2024 tarihli X platformunda yapılan paylaşımda, Suriye'deki savaşçıların Suriyeli olmayan isyancılar olduğu belirtilmiştir (@josephineVV5 adlı hesabın 27,600 takipçisi vardır).

EUvsDisinfo projesi, burada ele alınan örneklerin Ukrayna'yı terörizmle ilişkilendirmeyi amaçlayan Kremlin yanlısı bir anlatı oluşturduğunu belirten bir analiz yayımlamıştır. Ayrıca, Ukrayna'nın HTS'ye desteğine dair iddiayı doğrulayacak yeterli kanıt olmadığını ve hem Kiev'deki yetkililerin hem de HTS temsilcilerinin bunu reddettiğini eklemiştir⁴⁴. Ancak bu haberlerin önce Türk sosyal medyasında, ardından da hemen hemen tüm Türk medyasında ne kadar hızlı yayıldığına özellikle dikkat etmek gerekmektedir. Bunları kamuoyuna duyururken aynı zamanda Rus veya İranlı siyasetçilerin açıklamalarına da atıfta bulunmak bu mesajı güçlendirmektedir.

⁴² Bozkurtlar işareti, Türk milliyetçi örgütü Bozkurtlar'ın kullandığı bir semboldür. Bu örgüt, Milliyetçi Hareket Partisi'ne (MHP) bağlı olup, aşırı milliyetçi, Pan-Türkist ve anti-komünist görüşleri temsil etmektedir.

⁴³ Mesaptaki yazılar „Meyve Bahçemizden Mektuplar” (Listy z naszego sadu) gibi sitelerde yayınlandı, [online:] <http://www.listyznaszegosadu.pl/brunatna-fala/czego-media-staraja-siea-niea-widziec>, (erişim 23.12.2024); Pentapostagma, [online:] https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/ellinotoyrkika/7280508-israilini-eidikos-i-toyrkiki-eisbolist-syria-akyronei-tin#google_vignette (erişim 23.12.2024), portale te są bardzo niszowe.

⁴⁴ DISINFO: Ukraine involved in aiding Syrian terrorists, 4.12.2024, [online:] <https://euvsdisinfo.eu/report/ukraine-involved-in-aiding-syrian-terrorists/> (erişim 23.12.2024).

Resim 16: X portalında 2 Aralık 2024 tarihli bir paylaşım, Türklerin, Kıbrıslıların ve Uygurların isyancı saflarda savaştığını göstermeyi amaçlıyordu. (@Mehristani hesabı 15,7 bin takipçi).

Bu tür içeriklerin yayılmasının ardındaki amacın kesin bir analizini yapmak zordur, çünkü bunu paylaşan hesaplar ya dezenformasyon yapabilir (kasıtlı olarak yanlış bilgi sağlayabilir) ya da misenformasyon yapabilir (örneğin duygularla hareket ederek istemeden yanlış bilgi yayılabilir). Konu çok fazla tartışmaya yol açmaktadır ve EUvsDisinfo sitesindeki resmi açıklamaya rağmen, benzer olduğu düşünülen diğer haberlere "eklenerek" çok sayıda medya kuruluşunda yer almaya devam etmektedir. Buna bir örnek olarak, 11 Aralık 2024'te David Ignatius'un yazısını yayımlayan Washington Post gazetesini verebiliriz. Yazar, "Ukrayna istihbaratıyla ilgili kaynaklarına" atıfta bulunarak, Ukrayna istihbaratı ve askeri desteğinin daha önce Mali'de olduğu gibi Suriye'de de bulunduğunu bildirmiştir⁴⁵.

Washington Post'un bu makalesi hakkındaki bilgiler hem uluslararası Türkçe portallarda ("Independent Türkçe", İngiliz günlük gazetesi "The Independent"ın Türkçe versiyonudur, ancak Türkçe lisans hakları Suudi Arabistan'dan bir medya grubuna aittir) yer almış hem de Türk bilgi portallarında ve sosyal medya paylaşımlarında bulunmuştur. Resim 16, daha önce alıntılanan X hesabından bir gönderiyi göstermektedir. Bu sefer, hesap -görünüşte hafif- bir manipülasyon gerçekleştirmektedir. Alıntılanan metinde "isyancılar" kelimesi geçmesine rağmen, "cihatçılar" ifadesini kullanılmıştır. Bunu yaparak, Ukrayna cihatçılığa destekle ve dolaylı olarak IŞİD ile ilişkilendirilmiştir. Resim 17, Rus anlatısıyla daha da kapsamlı bir yakınlaşmanın örneğini göstermektedir; resimdeki hesap doğrudan "Kiev'deki faşist hükümet"ten bahsetmektedir. Bu şekilde, başlangıçta bir Amerikan gazetesinde yayımlanan bilgi, dönüştürülerek Rusya'nın hedeflerine uygun bir mesajı desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

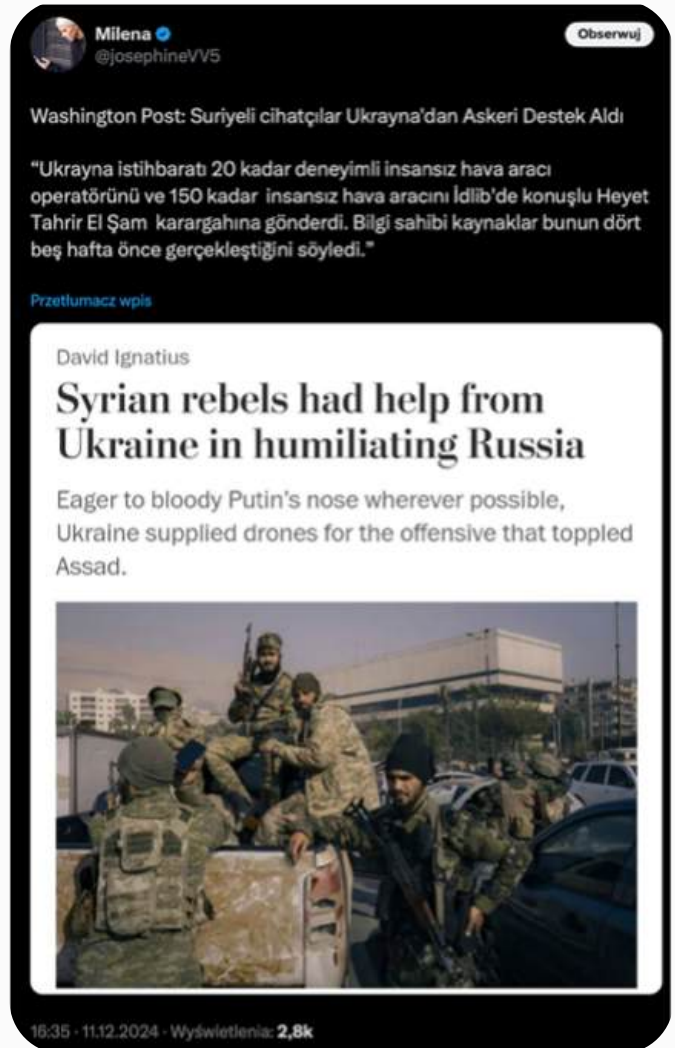
⁴⁵D. Ignatius, Syrian rebels had help from Ukraine in humiliating Russia, „Washington Post” 11.12.2024, [online:] <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/12/10/ukraine-syria-russia-war/> (erişim 23.12.2024).

Resim 17: X portalındaki "Washington Post"un bulgularına atıfta bulunan "Independent Turkish" hesabından orijinal paylaşım.

Resim 19: X portalından paylaşım, manipülasyonun bir başka örneği – "Kiev'deki faşist hükümet" anlatısı.

Resim 18: X portalından manipülasyon olan paylaşım – "isyancılar" kelimesi yerine "cihatçılar" kelimesi kullanılmıştır.

Bu bağlamda, Suriye'deki HTS saldırısında sıklıkla görülen bir teknikten bahsetmekte fayda var - memlerin kullanımı. Bunlar genellikle nispeten zararsız görünür - gerçekliği mizahi bir şekilde yorumlayan basit grafiklerdir. Ancak, bu nedenle, tekrar tekrar paylaşıldıkça sıklıkla geniş bir kitleye ulaşırlar. Mesajları hafızada kalmayı ve izleyicilerin inançlarını şekillendirmeyi amaçlar.

Resim 20: X platformundan bir paylaşım; 54,700 takipçisi olan @Dispropaganda kullanıcısının paylaştığı bir mem.

Suriye bağlamında, Türkiye'nin Suriye'de iktidarı ele geçiren isyancıları desteklediğini öne süren birçok grafik ortaya çıkmıştır ve sıklıkla Ankara'daki hükümet Esad'ın devrilmesinin başlıca suçlusu olarak gösterilmiştir. Yemen'den bir karikatüristinki gibi bazı grafiklerde, IŞİD 'nin yanında görülen Türkiye, yalnızca saldırıdan sorumlu ve HTŞ'yi destekleyen biri olarak değil, aynı zamanda savaş suçlarına katılan biri olarak da tasvir edilmektedir⁴⁶.

⁴⁶ Karikatür örneği: <https://www.cartoonmovement.com/cartoon/plastic-surgery-2> (23.12.2024).

Bu tür resimler sıklıkla saldırı veya şiddet algısında çifte standartlara işaret eden bir anlatıyla yan yana getirilmektedir. Türkiye genellikle İsrail'in şiddet kullanımını eleştirmekle suçlanmakta, ancak kendisi Kürtlere karşı şiddet uygulamakta veya Suriye gibi ülkelerde askeri müdahaleyi desteklemektedir.

Resim 21: Bu mem, diğerlerinin yanı sıra @RoyalIntel_ hesabında (61,4 bin takipçi) paylaşıldı, ancak bu sadece bir örnek.

Rusya'nın Türkiye'deki dezenformasyon, özellikle Suriye bağlamında, Sputnik Türkiye gibi resmi medya kaynakları ile sosyal medya platformlarındaki "yarı resmi" ve anonim hesapların bir araya gelmesiyle etkili bir biçimde yürütülmektedir. Yukarıda adı geçen Sputnik gibi resmi kanallar, sıklıkla Anadolu Ajansı veya OdaTV gibi geleneksel Türk medyasına sızan anlatıların kaynağı olarak hareket etmektedir. Bu durum, en azından kısmen, söz konusu medya kuruluşlarının objektif ve güvenilir olarak algılanmasının bir sonucudur. Bu görüntü, diğer şeylerin yanı sıra, saygın ve değerli gazetecilerin istihdamından kaynaklanmaktadır. Yurt içi medya pazarındaki zor koşullar nedeniyle çoğu zaman orada çalışmak zorunda kalmışlardır.

Son zamanlarda bu tür anlatılarda, Ukrayna'nın Suriyeli isyancıları eğitme ve onlara silah sağlama konusundaki iddialarına sıklıkla yer verilmektedir ve bu iddialar, mesajlara inandırıcılık katmak için Rus veya İran kaynaklarına atıfta bulunularak desteklenmektedir. Sosyal medya platformlarındaki @AMaresyev veya @josephineVV5 gibi anonim hesaplar, bu mesajları duygusal olarak güçlendirmektedir ve ayrıca ABD veya İsrail gibi diğer aktörlerin de dahil olduğunu ima etmektedir. Ayrıca, mem'lerin ve yoğun duygusal görsellerin kullanımı, Türk toplumundaki gerginliği daha çok derinleştirmeyi amaçlamaktır. Rus propagandası, Türkiye'nin iç siyasetini istikrarsızlaştırmak için aynı zamanda Ukrayna ve diğer Batılı ülkeler hakkında olumsuz kanaatler oluşturarak Kürt meselesi gibi yerel konuları ustalıkla kullanmaktadır. Dezenformasyon ve misenformasyonun bir karışımına dayanan bu tür eylemlerin doğrulanması zordur ve özellikle kamuoyunu kutuplaştırmayı ve Ankara'nın Batılı ortaklarıyla ilişkilerini zayıflatmayı amaçladıkları için Türkiye'deki siyasi ve toplumsal istikrar açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Bölüm 3.

Dezenformasyonun etkilerinin analizi

Rusya'nın Türkiye'deki enformasyon faaliyetlerinin ve Rus dezenformasyonunun amaçları:

- Rusya'nın olumlu imajının güçlendirilmesi;
- NATO'ya, ABD'ye ve Avrupa Birliği'ne olan güvenin zayıflaması;
- Ukrayna ile Rusya savaşının anlatısının Kremlin'in anlatısına uygun şekilde şekillendirilmesi, bu da Türk toplumunun çatışmadan, özellikle de Ukrayna'dan daha fazla uzaklaşmasına katkıda bulunacaktır;

Rusya, yıllardır Türkiye'de bilgilendirme faaliyetleri yürütmektedir. Giderek araçları değişmekte, farklı anlatılar kullanmakta ve bunları yerel koşullara ilişkin bilgi üzerine kurmaktadır (örneğin, Türklerin başkalarının çatışmalarına karışma konusundaki isteksizliği, Kemal Atatürk'ün politikasının mirası, Türk toplumunu Ukrayna'ya destek vermekten vazgeçirmeyi amaçlayan mesajların şekillendirilmesinde bir temel oluşturmaktadır). Analitik şirket "Metropol" tarafından yürütülen anketlerin gösterdiği gibi, Ukrayna'da tam ölçekli bir savaşın patlamasının ardından bu anlatılar en azından iyi tasarlanmış olarak algılanabilir. Rusya için olumlu sonuçlar getireceği tezini de ileri sürmek mümkündür.

Mart 2022'de Metropol, Türklere "**Ukrayna'daki durumdan kim sorumlu?**" diye sormuştu⁴⁷

- %33,7'si Rusya diye cevap verdi,
- %48,3'ü ABD ve NATO'yu suçladı,
- %7,5'i Ukrayna'yı belirtti,
- %2,5'i "diğer" aktörleri suçladı,
- %8'i ise "Bilmiyorum" cevabını verdi.

İlginç olan, Türkiye'deki tüm büyük partilerin seçmenleri cevaplarında hemen hemen aynı fikirdeydi yani siyasi görüşlere dayalı önemli bir fark yoktu.

Aynı ankette katılımcılara "**Türkiye Ukrayna ile Rusya savaşında ne yapmalı?**" sorusunu da sormuştu.⁴⁸

- %72,9'u "tarafsız kalmalı" yanıtını verdi,

⁴⁷ Metropol, Türkiye'nin Nabızı, Mart 2022, s. 74.

⁴⁸ Metropol, Türkiye'nin Nabızı, Mart 2022, s. 75.

- %19,1'i Ukrayna'yı desteklemesi söyledi,
- %2,5'i Rusya'yı desteklemesi gerektiğini söyledi

ve "Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna⁴⁹

- %83,8'i ona katılmadığını belirtti,
- %12,2'si doğru buldu,
- %4'ü ise fikir belirtmedi.

Anket, Türklerin Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline karşı olduklarını, ancak Rusya'yı çatışmanın tek sorumlusu olarak görmediklerini ve çatışmadan uzak durmayı tercih ettiklerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu, Rusya'nın çıkarlarına uygun bir durumdur. Nitekim Bakan Lavrov'un Hürriyet gazetesine verdiği röportajda, siyasetçinin Ukrayna'ya destek vermenin Türkiye'nin çıkarlarına hizmet etmediğini belirtmesi, Ukrayna'ya silah sağlamanın Türk toplumunun iradesine aykırı olduğu inancını pekiştirmeye çalışması da buna kanıttır.

Rusya'nın Türkiye'deki enformasyon stratejisinde önemli bir konu da Türk toplumunun Batı ülkelerine yönelik tutumunun değiştirilmesidir. Rus anlatısının etkisini burada yakalamak daha da zordur, çünkü bu anlatı, Türkiye'nin iktidardaki, ülkenin Batılı ortaklarına yönelik eleştirel konuşmalarda bulunan politikacılarının mesajlarıyla sıklıkla örtüşmektedir. Bu bağlamda, Rus bilgilendirme faaliyetlerinin iyi tasarlanmış olduğu ve Kremlin'in çıkarlarını destekleyen sesleri öne çıkarmayı amaçladığı tekrar söylenebilir. Bu nedenle Türk toplumunun Kuzey Atlantik İttifakı'na yönelik tutumunu kısmen de olsa etkileyebileceği kesindir.

Nisan 2022'de "Metropol" şirketi, katılımcılara "**NATO güvenilir mi?**" sorusunu sorduğu bir anket düzenlemişti. Katılımcıların sadece %26,4'ü "evet" yanıtını verirken %65,3'ü olumsuz cevap vermişti⁵⁰. İlginç olan, aynı katılımcılara **Türkiye'nin güvenliği için NATO'ya ihtiyaç duyup duymadığı** sorusu da sorulmuştu. Cevabı şaşırtıcı gelebilir çünkü katılımcıların %57,7'si "evet", %31,4'ü ise "hayır" cevabını vermişti.

Anketin analizinden en azından iki sonuç çıkarılabilir. Birincisi, Türk toplumu Batılı müttefiklere karşı eleştirel bir bakış açısına sahip olsa da (ki bu da Rus etkisine önemli bir alan sağlar) Batılı güvenlik yapılarına ait olmanın avantajlarının hala farkındadır. İkincisi, Rusya'nın, Türkiye siyasetinde zaten var olan anlatılara dayanarak, yıkıcı eylemlerde bulunması (yani Batı ülkelerinin imajına saldıran eylemlerde bulunması) daha kolayken, Rusya'ya güveni artırmak gibi olumlu bir anlatıyı yaygınlaştırması daha zordur. Bu çıkarımlar,

⁴⁹ Metropol, Türkiye'nin Nabızı, Mart 2022, s. 76.

⁵⁰ Metropol, Türkiye'nin Nabızı, Nisan 2022, s. 91.

Temmuz 2023'te yapılan ve "**Sizce Türkiye'nin belirtilen ülkelerle ilişkileri nasıldır?**" sorusunu soran bir anketle doğrulanmış gibi görünmektedir. Ankete göre katılanların sadece %12,2'si ABD'yi Türkiye'nin müttefiki olarak görürken, %76,6'sı ise ABD'yi düşman olarak görmektedir. Rusya, daha iyi reytinglere sahip olmasına rağmen yine de tatmin edici bir sonuçtan uzaktır; katılımcıların %30,4'ü onu bir müttefik olarak değerlendirirken, %57,4'ü hala onu bir düşman olarak görmektedir.

Ancak aynı zamanda bu anketten çıkanın Batılı ülkelerin bakış açısından en endişe verici sonuç olduğu da açıkça vurgulanmalıdır. Bu da uzun yıllar Türkiye'nin güvenliğinin garantörü rolünü üstlenen ABD'ye kıyasla Rusya'nın Türk toplumunda çok daha iyi bir itibara sahip olmasıdır. Böyle bir imaj, Türkleri Rusya'nın güvenilir bir ortak olarak görülmesi gerektiğine ikna etmektedir. Bu durum, "Kiev rejimi" veya Batı'nın ikiyüzlülüğü hakkında Rusya lehine anlatıların yaygınlaşmasına yardımcı olabilirken, aynı zamanda bu tür söylemlerin "Sputnik" gibi Rus medyasından sosyal medyaya ve Türk medya kuruluşlarına hızla yayılmasını da açıklayabilir. Bu durum, özellikle Türkiye ile Batılı ortakları arasındaki ilişkiler düzelmezse, Rus dezenformasyonunun daha fazla yayılmasına fırsat yaratabilir ve bu da Türk toplumu ile Batılı ortakları arasında daha büyük bir uçuruma yol açabilir.

Bölüm 4.

Sonuçlar ve öneriler

Sonuçlar

Dezenformasyonun Hedefi olan Türkiye

Türkiye, Batılı ortaklarıyla iyi ilişkiler kurması durumunda Rusya'nın nüfuz olanaklarını sınırlandıran elverişli coğrafi konumu ve Batı ile Doğu arasında denge politikası sebebiyle Rus bilgi savaşları için stratejik bir hedeftir. Rusya'nın en önemli bilgilendirme faaliyetleri Türk toplumuna yöneliktir. Onların Rusya'ya, Batı ülkelerine veya Kremlin'in çıkarları açısından önem taşıyan konulara (Ukrayna'daki savaş) ilişkin tutumlarını etkilemeyi amaçlamaktadır. İkili ilişkilerin bozulduğu dönemlerde Rusya, Türkiye'ye karşı eylemlerde bulunup Türkiye'nin dünyadaki imajını zedelemeyi hedeflemektedir (örneğin, Türkiye'nin 2015 yılında bir Rus savaş uçağını düşürmesinin ardından IŞİD ile ticaret yaptığı iddiaları).

Toplum üzerindeki etkisi

Rus anlatıları Türk toplumundaki Batı karşıtı duyguları istismar edip güçlendirmektedir. Amaçları, Türklerin Batı'ya olan güvensizliğini derinleştirmek ve Kremlin'in çıkarlarına hizmet eden inançlarını güçlendirmektir (örneğin Ukrayna'daki savaştan Batı'yı suçlamak, Ukrayna'daki Rus saldırganlığına karşı tarafsız kalmanın gerekliliği).

Yerel medya pazarından yararlanma

Rusya, Türkiye medya pazarındaki zor durumdan ustalıkla yararlanmaktadır. Rus medyası, ulusal alanda tanınmış ve saygın gazetecileri sıklıkla istihdam etmektedir. Rus medyasında yer almaları, mesajlarının güvenilirliğine katkıda bulunmaktadır.

Öneriler

Rusya'nın Türkiye'nin Batılı ortaklarıyla ilişkilerinde tartışmalı konuları ustalıkla kullanması, şekillendirdiği mesajlara ve anlatılara karşı koymayı önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Bu tartışmaların nedenlerini ortadan kaldırmak için siyasi eylemler gerekecektir. Ancak Türkiye'nin Batılı müttefikleri, kısa vadede Rusya'nın mesajlarını yaymasını zorlaştıracak birkaç basit tedbiri uygulamaya koymayı düşünebilirler:

Türkiye'deki Rus dezenformasyon makinesinin etkisiz hale getirilmesi için, işlenen konuların sürekli ve devamlı olarak tespit edilmesi.

Bu tür faaliyetlerin Ankara'daki üye devletlerin büyükelçilikleri tarafından koordine edilmesi ve bu amaçla Türkçe özel bir medya kuruluşunun oluşturulması en yararlı çözüm olacaktır. İdeal çözüm, böyle bir mekanizmanın öngörücü bir unsur da içermesi ve Türkiye'de tartışma yaratabilecek konulara ilişkin mesajın hazırlanması olacaktır (örneğin, Rus dezenformasyonu tarafından HTŞ saldırısının veya Ukrayna mültecileri konusunun hızla kullanılmasına bakınız).

Özellikle Rus dezenformasyon faaliyetlerinde kullanılanlar olmak üzere, Avrupa ülkelerinin en önemli uluslararası meselelere ilişkin bakış açılarının aktarılacağı, Türk gazeteci ve uzmanlara yönelik brifingler düzenlenmesi.

Bu tür brifinglerin Rus medyasında (örneğin Sputnik) çalışan gazetecilere ve Türkiye hükümetine yakın analitik merkez ve kurumlara da yöneltilmesi gerekmektedir.

Büyükelçilik/analitik kurum/Sivil Toplum Kuruluşu temsilcilerinin, Türk kamuoyuna kendi ülkelerinin önemli uluslararası konulardaki bakış açısını aktaracağı bir proje/program başlatması.

Bunu uygulamanın en kolay yolu, böyle bir projenin/programın Türkiye'deki üniversite öğrencileri için başlatılması gibi görülmektedir. Bu tür toplantılarda, Rusya'nın dış ve güvenlik politikasının hedefleri ile Rusya'nın siyasi sisteminin işleyişine ilişkin konuların gündeme getirilmesi iyi bir çözüm olacaktır. Türk toplumunda Rusya'yı iyi tanıdıklarına dair bir inanç vardır ancak yazarların deneyimi bu inancın çoğu zaman yanlış olduğunu ve Rus rejiminin işleyiş prensiplerine ilişkin gerçek bilginin yüzeysel olduğunu göstermektedir.

Türkiye'deki kaliteli gazeteciliğin desteklenmesi

Bu eylemin ölçeği Türk hükümetinin politikaları ve Türk toplumunun medya tercihleri tarafından sınırlandırılmış olsa da, örneğin Türk gazetecilere yönelik hibeler sadece Türkiye'deki gazeteciliğin kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunması değil aynı zamanda gazetecilerin Rus medyasına göç etmesini sınırlandırabilir.

Batılı büyükelçiliklerin sosyal medyadaki faaliyetlerinin arttırılması

Bu, yalnızca daha iyi bir imaj oluşturmaya değil, aynı zamanda Avrupa ülkelerinin çeşitli siyasi kararlarını açıklamayan da yadımıcı olacaktır. İzlenecek bir örnek, şu anda MI6'nın başında olan ve 2014-2017 yılları arasında Birleşik Krallık'ın Türkiye büyükelçisi olan Richard Moore'un görev süresi olabilir; Moore, o dönemde "Twitter"ı kendi imajını oluşturmak için

etkili bir şekilde kullanmıştır (bu eylemler, Birleşik Krallık'ın Türkiye'de ortaya çıkan çeşitli komplo teorilerine defalarca karışmış bir ülke olmasına rağmen, Türk toplumu tarafından olumlu karşılanmıştır).

Bibliyografya ve kaynaklar

Alfabetik bibliyografya

1. Amnesty International, Turkey crackdown by the numbers: Statistics on brutal backlash after failed coup, 26.07.2016, [online:]
<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/07/turkey-crackdown-by-the-numbers-statistics-on-brutal-backlash-after-failed-coup/> (erişim 23.12.2024).
2. Barrinha A., The Ambitious Insulator: Revisiting Turkey's Position in Regional Security Complex Theory, „Mediterranean Politics”, no. 2(19)/2014, s. 165–182.
3. Chirciu D., Rusya: Ukrayna istihbaratı, Heyet Tahrir Şam militanları ile etkileşim içinde, „Anadolu Ajansı” 4.12.2024, [online:]
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ukrayna-istihbarati-heyet-tahrir-sam-militanlari-ile-etkilesim-icinde/3413320> (erişim 23.12.2024).
4. Decyzja nr 2017/663 Najwyższej Komisji Wyborczej, [online:]
<https://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/5064/2017-663.pdf> (erişim 23.12.2024).
5. Demokrat Haber, Batı medyasında ırkçı söylem: Bunlar Suriyelilere, Afganlara benzemiyor, 28.02.2022, [online:]
https://www.demokrathaber.org/bati-medyasinda-suriyeli-ukraynali-siginmaci-kiyasi-sarisin-mavi-gozlu-uygar-avrupalilar-sozkonusu#google_vignette (erişim 23.12.2024).
6. Dezenformasyon" yasası yürürlüğe girdi, „DW” 18.10.2022, [online:]
<https://www.dw.com/tr/dezenformasyon-yasasi-yururluge-girdi/a-63468727> (erişim 23.12.2024).
7. Digital 2024 Turkey, 23.02.2024, [online:]
<https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> (erişim 23.12.2024).
8. DuvaR English, Turkish high court overturns sentence of first journalist convicted under 'censorship law' in landmark decision, 10.05.2024, [online:]
<https://www.duvarenglish.com/turkish-high-court-overturns-sentence-of-first-journalist-convicted-under-censorship-law-in-landmark-decision-news-64328> (erişim 23.12.2024).
9. EDAM, Oxford CTGA & Kadir Has University, Ünver A., Russian Digital Media and Information Ecosystem in Turkey, „Cyber Governance and Digital Democracy”, 2019/1, marzec 2019, [online:]
<https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2019/04/Ak%C4%B1n-%C3%9Cnver-Russian-Digital-Media.pdf> (erişim 23.12.2024).
10. Erdoğan E., Rusya'nın Sesi Türkiye'den geliyor, „Hürriyet” 18.03.2012, [online:]
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rusyanin-sesi-turkiyeden-gelior-20150900> (erişim 23.12.2024).
11. Frontex'in Yunanistan ile devriye atması başlı başına mülteci hukukunun çiğnenmesi anlamına gelir, „Sputnik Türkiye” 25.06.2022, [online:]
<https://anlatilaninotesi.com.tr/20220625/frontexin-yunanistan-ile-devriye-atmasi-basli-basina-multeci-hukukunun-cigenmesi-anlamina-gelir-1057924881.html> (erişim 23.12.2024).

12. Human Rights Watch, Silencing Turkey's Media. The Government's Deepening Assault on Critical Journalism, [online:]
<https://www.hrw.org/report/2016/12/15/silencing-turkeys-media/governments-deepening-assault-critical-journalism> (erişim 23.12.2024).
13. Ignatius D., Syrian rebels had help from Ukraine in humiliating Russia, „Washington Post” 11.12.2024, [online:]
<https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/12/10/ukraine-syria-russia-war/> (erişim 23.12.2024).
14. Journalist Federations Condemn Ankara's Entry Ban to Sputnik's Bureau Chief, „Sputnik International” 20.04.2016, [online:]
<https://sputnikglobe.com/20160420/media-freedom-journalists-1038350822.html> (erişim 23.12.2024).
15. Karar, Batı medyasından tepki çeken Suriye-Ukrayna kıyası, 28.02.2022, [online:]
<https://www.karar.com/dunya-haberleri/bati-medyasindan-suriye-ukrayna-kiyasi-1653839> (erişim 23.12.2024).
16. Kaya E., Kışkırtma devam ediyor! Polonya Rusya'yı emperyalist olmakla suçladı, „Aydınlık” 19.11.2024, [online:]
<https://www.aydinlik.com.tr/haber/kiskirtma-devam-ediyor-polonya-rusyayi-emperyalist-olmakla-sucladi-495954> (erişim 23.12.2024).
17. Kanlı sınır! Polonya sınırında göçmen avı! 300 göçmen kayıp..., „Aydınlık” 5.05.2024, [online:]
<https://www.aydinlik.com.tr/haber/kanli-sinir-470141> (erişim 23.12.2024).
18. Kiev'e suçüstü, „Aydınlık” 3.12.2024, [online:] <https://www.aydinlik.com.tr/haber/suriyede-ukrayna-askeri-var-mi-suriyede-hts-ukrayna-isbirligi-beyaz-kurt-guclerinden-htsye-halepte-ihra-destegi-497976> (erişim 23.12.2024).
19. Listy z Naszego Sadu, [online:]
<http://www.listyznaszegosadu.pl/brunatna-fala/czego-media-staraja-siea-niea-widziec> (erişim 23.12.2024).
20. Moscow Times, Turkey Unblocks Website of Russia's Sputnik News Agency, 8.08.2016, [online:]
<https://www.themoscowtimes.com/2016/08/08/turkey-unblocks-website-of-russian-state-run-sputnik-news-agency-a54906> (erişim 23.12.2024).
21. OdaTv, 1948 yılından sonra bir ilk: Halep Kalesi'nde Türk bayrağı, 5.12.2024, [online:]
<https://www.odatv.com/dunya/halep-kalesinde-turk-bayragi-1948-yilindan-sonra-bir-ilk-120074501> (erişim 23.12.2024).
22. Olszowska K. W., Stosunki turecko-amerykańskie i turecko-sowieckie w latach 1945-1952, Kraków 2023.
23. Pentaostagma, [online:]
https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/ellinotoyrkika/7280508_israilini-eidikos-i-toyrkiki-eisboli-stin-syria-akyronei-tin#google_vignette (erişim 23.12.2024).
24. Reporters without Borders, Turkey – press freedom in figures, [online:]
<https://rsf.org/en/turkey-press-freedom-figures> (erişim 23.12.2024).

25. Reporters without Borders, Türkiye, [online:]
<https://rsf.org/en/index> (erişim 23.12.2024).
26. Sputnik International, The 'Stolen Province': Why Turkey Was Given A Corner Of Syria By France 80 Years Ago, 28.02.2020, [online:]
<https://sputniknews.com/middleeast/202002291078432455-the-stolen-province-why-turkey-was-given-a-corner-of-syria-by-france-80-years-ago/> (erişim 23.12.2024).
27. Sputnik Türkiye, Batı medyasında Suriyeli-Ukraynalı kıyası: 'Söz konusu olan sarışın, mavi gözlü, uygar Avrupalılar', 28.02.2022, [online:]
<https://anlatilaninotesi.com.tr/20220228/bati-medyasinda-suriyeli-ukraynali-siginmaci-kiyasi-sarisin-mavi-gozlu-uygar-avrupalilar-sozkonusu-1054298702.html> (erişim 23.12.2024).
28. Sputnik Türkiye, Eski HTŞ militanı anlattı: 'Kiev, Suriye'deki teröristlere İHA eğitimi veriyor', 5.12.2024, [online:]
<https://anlatilaninotesi.com.tr/20241205/eski-hts-militani-anlatti-kiev-suriyedeki-teroristlere-ih-a-egitimi-veriyor-1091199060.html> (erişim23.12.2024).
29. Sputnik Türkiye, Rus Dışişleri: Suriye'deki teröristler arasında çok sayıda yabancı var, 4.12.2024, [online:]
<https://anlatilaninotesi.com.tr/20241204/rus-disisleri-suriyedeki-teroristler-arasinda-cok-sayida-yabanci-var-1091159471.html> (erişim23.12.2024).
30. Statista, Number of social network users in Turkey from 2020 to 2029 (in millions), [online:]
<https://www.statista.com/statistics/569090/predicted-number-of-social-network-users-in-turkey/> (erişim23.12.2024).
31. Türkiye Today, Halk TV's owner acquires another television channel in Türkiye, 26.11.2024, [online:]
<https://www.turkiyetoday.com/business/halk-tvs-owner-acquires-another-television-channel-in-turkiye-84740/> (erişim23.12.2024).
32. Ünver A., Kurnaz A., Russian Digital Influence Operations in Turkey 2015-2020, [online:]
<https://pomeps.org/russian-digital-influence-operations-in-turkey-2015-2020> (erişim23.12.2024).
33. Ünlühisarcıklı Ö., The Importance of Mitigating Polarization in Turkey, [online:]
<https://www.gmfus.org/news/importance-mitigating-polarization-turkey> (erişim23.12.2024).
34. VeryansınTV, Kaçanlar sarışın olunca insan oldukları hatırlandı!, 28.02.2022, [online:]
<https://www.veryansintv.com/kacanlar-sarisin-olunca-insan-olduklari-hatirlandi> (erişim23.12.2024).
35. Washington Post, DISINFO: Ukraine involved in aiding Syrian terrorists, 4.12.2024, [online:]
<https://euvsdisinfo.eu/report/ukraine-involved-in-aiding-syrian-terrorists/> (erişim23.12.2024).